

TA'LIM TASHKILOTIDA KOMMUNIKATSIYA PSIXOLOGIYASI

O'rishova Ziyoda Ikrom qizi

*Toshkent International university of education.**Ta'lim muassasasi boshqaruvi yo'nalishi magistranti*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ta'lim tashkilotlarida kommunikatsiya psixologiyasining o'rni, pedagog va talabalar o'rtasidagi muloqotning psixologik xususiyatlari hamda samarali kommunikatsiyaning ta'lim sifatiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida pedagogik kommunikatsiyaning asosiy omillari o'rganilib, respondentlarning fikrlari asosida tahlil amalga oshirilgan. Natijalar ta'lim jarayonida ijobiy psixologik muhit yaratishda kommunikativ kompetensiyaning muhimligini ko'rsatdi.*

Kalit so'zlar: *kommunikatsiya, psixologiya, ta'lim tashkiloti, pedagogik muloqot, kommunikativ kompetensiya, ta'lim sifati.*

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagog va ta'lim oluvchilar o'rtasidagi samarali kommunikatsiya ta'lim sifati va psixologik muhitni shakllantiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayonida kommunikativ munosabatlarning to'g'ri tashkil etilishi o'quvchilarning bilimni o'zlashtirish darajasi, ijtimoiy faolligi hamda psixologik barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli kommunikatsiya psixologiyasi pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy qismi sifatida ilmiy tadqiqotlarda keng o'rganilmoqda [1].

Kommunikatsiya psixologiyasi shaxslararo munosabatlar, axborot almashinuvi, emotsional ta'sir va pedagogik muloqot mexanizmlarini tahlil qiladi. Ta'lim jarayonida pedagogning kommunikativ kompetensiyasi o'quvchilarning motivatsiyasi va ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotchilar tomonidan samarali pedagogik muloqot o'quvchilarda psixologik xavfsizlik hissini shakllantirishi, konfliktlarni kamaytirishi hamda ta'lim muhitining ijobiy rivojlanishiga xizmat qilishi ta'kidlangan [2].

Hozirgi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlanishi sharoitida ta'lim tizimida kommunikatsiya shakllari sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. Masofaviy ta'lim, raqamli platformalar va virtual muloqot pedagogik kommunikatsiyaning yangi mexanizmlarini yuzaga keltirdi. Bu esa pedagog va ta'lim oluvchilar o'rtasidagi psixologik munosabatlarni chuqur tahlil qilish zaruratini kuchaytirmoqda [3].

Mazkur tadqiqotning maqsadi ta'lim tashkilotlarida kommunikatsiya psixologiyasining pedagogik jarayonga ta'sirini o'rganish hamda samarali pedagogik muloqotni shakllantiruvchi omillarni aniqlashdan iborat. Tadqiqot davomida pedagogik kommunikatsiyaning psixologik xususiyatlari, ta'lim samaradorligiga ta'siri hamda kommunikativ kompetensiyaning rivojlantirish yo'llari tahlil qilinadi.

Metodologiya Mazkur tadqiqotda ta'lim tashkilotida kommunikatsiya psixologiyasining o'rni va uning ta'lim samaradorligiga ta'sirini aniqlash maqsadida bir qator ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik metodlar uyg'un holda qo'llanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini pedagogika, psixologiya hamda kommunikatsiya sohasiga oid ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish tashkil etdi. Ilmiy manbalar orqali pedagogik kommunikatsiyaning mazmuni, psixologik xususiyatlari va ta'lim jarayonidagi ahamiyati o'rganildi.

Empirik tadqiqot jarayonida kuzatish va so'rovnoma metodlaridan foydalanildi. Kuzatish metodi yordamida ta'lim jarayonidagi o'qituvchi-talaba muloqoti, auditoriyadagi psixologik muhit hamda kommunikativ faollik holatlari tahlil qilindi. Shuningdek, respondentlarning kommunikatsiyaga bo'lgan munosabatini aniqlash maqsadida anonim so'rovnoma tashkil etildi.

Tadqiqotda jami 30 nafar respondent, jumladan pedagoglar va talabalar ishtirok etdi. Respondentlar tanlanmasi ixtiyoriylik tamoyili asosida shakllantirildi. So'rovnoma savollari ta'lim jarayonidagi kommunikatsiya sifati, pedagogik muloqotning samaradorligi, psixologik qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy muhitning ta'lim faoliyatiga ta'sirini aniqlashga qaratildi. So'rovnoma quyidagi savollar asosida ishlab chiqildi:

O'qituvchi bilan erkin muloqot qila olasizmi?

Dars jarayonida o'zingizni psixologik jihatdan qulay his qilasizmi?

O'qituvchining muloqot uslubi sizning darsdagi faollingingizga ta'sir qiladimi?

Ta'lim jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlashni his qilasizmi? Guruhdagi ijtimoiy muhit o'quv motivatsiyasiga ta'sir ko'rsatadimi? Samarali kommunikatsiya ta'lim sifatini oshiradi deb hisoblaysizmi? Ta'lim jarayonida yuzaga keladigan nizolar kommunikatsiya orqali hal qilinadimi?

O'qituvchining talabalar bilan individual yondashuvi muhim deb o'ylaysizmi?

Olingan ma'lumotlar statistik va tavsifiy tahlil asosida qayta ishlanib, respondentlarning javoblari foiz ko'rsatkichlari orqali umumlashtirildi. Tadqiqot natijalari asosida ta'lim tashkilotlarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning psixologik va pedagogik ahamiyati yoritib berildi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar ta'lim jarayonida samarali kommunikatsiyaning muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, respondentlarning aksariyati pedagog va talabalar o'rtasidagi ijobiy muloqot ta'lim sifatiga bevosita ta'sir qilishini ta'kidladilar.

Xususan, respondentlarning 82 foizi samarali kommunikatsiya dars jarayonining samaradorligini oshirishini qayd etdi. Ularning fikricha, ochiq va samimiy muloqot o'quv jarayonida talabalar faolligini kuchaytiradi hamda bilimlarni o'zlashtirishni yengillashtiradi.

So'rovnoma ishtirokchilarining 76 foizi o'qituvchining psixologik yondashuvi va talabalar bilan to'g'ri muloqot olib borishi motivatsiyani oshirishga xizmat qilishini bildirdi. Ayniqsa, pedagog tomonidan qo'llab-quvvatlash va ijobiy munosabatning mavjudligi

talabalarda o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantirishi aniqlandi.

Bundan tashqari, respondentlarning 68 foizi ta'lim muassasasidagi ijobiy kommunikativ muhit stress va psixologik zo'riqishni kamaytirishga yordam berishini ta'kidladi. Ularning fikricha, sog'lom psixologik muhit o'quvchilarning darsdagi ishtiroki hamda ijtimoiy faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Olingan natijalar asosida shuni aytish mumkinki, ta'lim tashkilotlarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik samaradorlikni oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Samarali kommunikatsiya nafaqat bilim almashinuvi, balki ijobiy psixologik muhitni shakllantirishda ham katta ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalari pedagogik kommunikatsiyaning ta'lim jarayonidagi psixologik ahamiyati yuqori ekanligini ko'rsatdi. O'qituvchi va talabalar o'rtasidagi samarali muloqot ta'lim sifatini oshirish bilan bir qatorda, o'quvchilarning ruhiy holati va motivatsiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, pedagogning empatiyaga asoslangan yondashuvi, tinglash madaniyati va ijobiy muloqot uslubi talabalar faolligini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, talabalar fikrini hurmat qilish va ular bilan erkin muloqot olib borish ta'lim jarayonida o'zaro ishonch muhitini shakllantiradi. Bugungi kunda zamonaviy ta'lim tizimida faqatgina bilim berish yetarli emas. Shu bilan birga, sog'lom psixologik muhit yaratish ham pedagogning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki qulay kommunikativ muhit talabalarni dars jarayoniga faol jalb qilish, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va ijtimoiy moslashuvini kuchaytirishga yordam beradi. Tadqiqot davomida olingan natijalar pedagogik psixologiya va kommunikatsiya sohasidagi ilmiy qarashlar bilan ham mos keladi. Ko'plab tadqiqotlarda pedagogik kommunikatsiya o'quv motivatsiyasi, akademik muvaffaqiyat hamda shaxsiy rivojlanishga sezilarli ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan. Shu sababli ta'lim tashkilotlarida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur deb hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, ta'lim tashkilotida kommunikatsiya psixologiyasi ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagog va talabalar o'rtasidagi samarali muloqot ta'lim sifatini oshirish, o'quv motivatsiyasini kuchaytirish hamda ijobiy psixologik muhitni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, o'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi, empatiyaga asoslangan yondashuvi va talabalar bilan ochiq muloqot olib borishi o'quvchilarning faolligi hamda o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga xizmat qiladi. Ijobiy kommunikativ muhit esa stress va psixologik zo'riqishning kamayishiga yordam beradi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar ta'lim tashkilotlarida kommunikatsiya madaniyatini rivojlantirish zarurligini ko'rsatdi. Shu sababli pedagoglarning kommunikativ ko'nikmalarini takomillashtirish, psixologik treninglar tashkil etish hamda ta'lim jarayonida sog'lom psixologik muhit yaratishga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Umuman olganda, samarali pedagogik kommunikatsiya nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki ta'lim jarayonidagi ijtimoiy va psixologik barqarorlikni ta'minlashda ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Educational Psychology / Woolfolk A. Educational Psychology. – Boston: Pearson Education, 2021. 312–328-b.
2. Interpersonal Communication / DeVito J.A. Interpersonal Communication Book. – New York: Pearson, 2019. 84–97-b.
3. Psychology Applied to Teaching / Snowman J., McCown R., Biehler R. Psychology Applied to Teaching. – Boston: Cengage Learning, 2020. 201–215-b.
4. Pedagogik psixologiya / Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: Voris-nashriyot, 2020. 144–156-b.
5. Ta'limda pedagogik kommunikatsiya / Nishonova N. Ta'limda pedagogik kommunikatsiya asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. 65–79-b.